

Obraz świata i własnego życia młodego pokolenia – reprezentantów subkultury hip-hopowej i młodzieży niezrzeszonej w subkulturach Analiza porównawcza

Wprowadzenie

Rzeczywistość dzisiejszej Polski bardzo różni się od „sielankowej baśni”, a żyjącym w tym kraju ludziom nierzadko wiele brakuje do pełni szczęścia, bywa, że odczuwana przez nich jakość własnego życia jest bardzo niska. Młodzi ludzie często czują się w naszym kraju pozbawieni ochrony i wsparcia, zdani są na samych sobie, przez co nie mają zbyt wielkich możliwości życiowych, nie posiadają też jeszcze w pełni wykształconych ważnych umiejętności społecznych niezbędnych do tego, żeby poradzić sobie w każdej trudnej sytuacji, którą napotykają na swojej drodze.

Niepewność dnia jutrzejszego powoduje w odczuciu młodych ludzi ich chwiejne postawy, co z kolei prowadzi do poczucia samotności, niezrozumienia i zagubienia. Młodzież stawiająca pierwsze kroki w dorosłym życiu nie jest też dostatecznie przygotowana, żeby sprostać zadaniom oraz poradzić sobie z problemami, jakie ono przed nią stawia. Okres dorastania to czas konfrontacji wyobraźni o świecie, przyjaźni i miłości z bolesnym zazwyczaj stanem rzeczywistości. Człowiek zaczyna sprawdzać samego siebie, dojrzewa do rozwiązywania konfliktów. Słowem: uczy się żyć w świecie realnym i akceptować fakt, że życie nie jest jedynie pasmem przyjemności i radości, ale że są to przede wszystkim kompromisy. Próbuje odnaleźć się w rzeczywistości. Zaczyna więc poszukiwać swojego miejsca i konkretnego celu, do którego mógłby dążyć. Młodzi ludzie poszukują swojej tożsamości, próbują samookreślać swoje „ja”. Często dopiero rzeczywiste poczucie przynależności do zwartej społeczności i świadomość panujących w niej więzi i zasad oznacza początek samookreślenia oraz odnajdywania

miejsca i roli w społeczeństwie. Stanowi to podstawę „odrodzenia się” na nowo, zachwianego wcześniej, poczucia bezpieczeństwa i własnej wartości. Zrzeszanie się w nieformalnych grupach społecznych pomaga więc niektórym jednostkom radzić sobie z problemami i sytuacjami trudnymi, z którymi na co dzień mają do czynienia w życiu.

Pokolenie XXI wieku to grupa społeczna, w której ujawniają się zupełnie różne i tym samym nowe problemy, inne niż te w pokoleniu jej rodziców. Nowa generacja X, czasem nazywana pokoleniem transformacji, z którą mamy do czynienia, wbrew obiegowej opinii lansowanej w mediach nie jest pozbawiona wad. Kiedy dokładniej przyglądamy się współczesnej grupie 15–25-latków, często targają nami sprzeczne emocje. Wydaje nam się, że jej cechy i postawy daleko odbiegają od ideału, że wiele zmieniło się na gorsze w tym zakresie w ciągu minionych 20 lat – oczywiście jeśli w ogłędzie stosujemy standardy wypracowane przez pokolenie dorosłych. Czy słusznie ferujemy tego typu i inne oceny, dewaloryzując cechy współczesnego młodego pokolenia? I czy nie nazbyt rzadko zadajemy sobie pytanie o to, dlaczego pojawia się tak wiele zagrożeń rozwojowych, egzemplifikowanych przez owe negatywne cechy? Obraz młodego pokolenia nie jest jednak waloryzowany tylko negatywnie, nierzadko bowiem pokolenie dorosłych wychowawców jest pełne podziwu dla umiejętności i zalet, które przejawiają się w tych młodych ludziach.

Jaka jest dzisiejsza polska młodzież? Co myśli o sobie, swojej rodzinie, otoczeniu? Gdzie kształtuje się system wartości młodych ludzi, ich wzory zachowań, styl bycia? Jak odnajdują się oni w nowej rzeczywistości politycznej, ekonomicznej? Jak postrzegają swoją przyszłość wkraczający w dorosłe życie? Jakie jest wreszcie prawdziwe oblicze współczesnej młodzieży?

To kilka rozproszonych pytań, na które możliwa jest jedynie częściowa odpowiedź. Spróbuję jej udzielić w niniejszym artykule.

Obraz młodzieży w analizach empirycznych – cele badań

Celem tego opracowania jest prezentacja wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy porównawczej obrazu świata i własnego życia młodego pokolenia – reprezentantów subkultury hip-hopowej i młodzieży niezrzeszonej w subkulturach. Inspiracją dla poszukiwań formuły „obrazu” były badania nad młodzieżą przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej i opublikowane pod tytułem *Młodzież 2008*. Wzięto w nich pod uwagę głęboko przemyślany zestaw obszarów życia współczesnej młodzieży, ukazujący interesującą i przede wszystkim kompletną panoramę spraw najistotniejszych dla charakterystyki współczesnego młodego pokolenia. W zestawie tym uwzględniono następujące zagadnienia: plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży, wyobrażenia o własnym życiu za

10–15 lat, postawy młodzieży wobec szkoły, przekonania młodzieży dotyczące polityki, ocena warunków materialnych dorastającej młodzieży, charakterystyka domu rodzinnego, relacje z rodzicami i rówieśnikami, uznawane wartości, obyczajowość, grupy odniesienia, postawy młodzieży wobec kontaktów seksualnych, zachowania ryzykowne młodzieży (głównie w obszarze uzależnień od substancji psychoaktywnych). Zestaw kluczowych zagadnień wykorzystany w badaniach CBOS¹ uznano za wystarczający do przeprowadzenia rekonstrukcji „obrazu współczesnego pokolenia młodzieży”.

Koncepcja przeprowadzonych badań opierała się na dwukrotnej rekonstrukcji obrazu współczesnej młodzieży; pierwszej – na podstawie badań przeprowadzonych przez CBOS, i drugiej – na podstawie analizy tekstów utworów hip-hopowych oraz graffiti. Istotnym etapem badań było porównanie dwóch uzyskanych w ten sposób obrazów; ogólnego obrazu współczesnej młodzieży wynikającego z badań CBOS i obrazu wynikającego z analizy wytworów subkultury hip-hopowej. Porównanie to dało odpowiedź na ważne pytanie: czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu subkulturowy obraz młodzieży jest zbieżny *versus* rozbieżny z obrazem wyłaniającym się ze studium przypadku subkultury hip-hopowej? Analizie poddano poziom komplementarności tych obrazów, co pozwoliło odpowiedzieć na pytanie o to, czy obraz subkulturowy (subiektywny) uzupełnia obraz ogólny (obiektywny) o pewne istotne aspekty?

Do osiągnięcia tak określonego celu badań zastosowano następującą procedurę badawczą, składającą się z trzech zasadniczych etapów:

Etap I. Rekonstrukcja obrazu współczesnej młodzieży na podstawie wyników badań CBOS (obraz obiektywny, perspektywa zewnętrzna).

Etap II. Rekonstrukcja obrazu współczesnej młodzieży na podstawie analizy tekstów wybranych utworów hip-hopowych, poszerzona o materiały pomocnicze w formie wykonanych przez autorkę fotografii graffiti na terenie całej Polski (obraz subiektywny, perspektywa wewnętrzna, wynikająca z indywidualnej ekspresji).

Etap III. Porównanie obu zrekonstruowanych obrazów młodzieży – obiektywnego i subiektywnego.

Założenia metodologiczne przeprowadzonych badań

Obszerniejszego objaśnienia wymagają przeprowadzone badania związane z rekonstrukcją subiektywnego świata młodzieży i porównaniem obu obrazów (obiektywnego i subiektywnego) jej funkcjonowania w świecie (II i III etap badań).

¹ Młodzież 2008. Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej, 2009.

Etap badań zakładający rekonstrukcję obrazu współczesnej młodzieży na podstawie badania tekstów wybranych utworów hip-hopowych oraz materiału pomocniczego w postaci wykonanych przeze mnie fotografii graffiti był kluczowy dla dokonywanych analiz. Analiza wybranych tekstów hip-hopowych oraz graffiti polegała na poszukiwaniu w tychże tekstach i „malunkach” odpowiedzi na pytania, które sformułowano na podstawie głównych obszarów problemowych wykorzystanych w badaniach CBOS.

Problem i pytania badawcze

Problem badawczy sformułowano w postaci pytania o subiektywny i obiektywny obraz funkcjonowania psychospołecznego młodzieży zrzeszonej i niezrzeszonej w subkulturze hip-hopowej oraz komplementarność tych obrazów.

Szczegółowe pytania badawcze w odniesieniu do grupy subkulturowej, wynikające z kategorii przyjętych w przywołanym badaniu CBOS, są następujące:

1. Jaki jest subiektywny obraz świata młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
2. Jaka jest społeczna mapa świata młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
3. Jaki jest wizerunek kobiety wśród młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
4. Jakie są problemy społeczne według młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
5. Jaki jest wizerunek członka subkultury hip-hopowej w opinii jej członków?
6. Jakie są plany, dążenia i aspiracje życiowe młodzieży z subkultury hip-hopowej?
7. Jaki jest stosunek do wykształcenia młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
8. Jaki są postawy i poglądy polityczne młodzieży należącej do subkultury hip-hopowej?
9. W jaki sposób młodzież z subkultury hip-hopowej postrzega i ocenia swój dom rodzinny, rodziców i rówieśników?
10. Jakie wartości, obyczajowość i grupy odniesienia są ważne dla młodzieży z subkultury hip-hopowej?
11. Jakie są sposoby spędzania wolnego czasu młodzieży z subkultury hip-hopowej?
12. Jakie są postawy młodzieży z subkultury hip-hopowej wobec kontaktów seksualnych?

13. Jakie postawy przejawia młodzież z subkultury hip-hopowej wobec substancji psychoaktywnych?

Procedura badawcza

Poszukiwanie odpowiedzi na postawione pytania wymagało dokonania wstępnej interpretacji całościowej wymowy każdego z badanych tekstów i obrazów. Przeprowadzona została analiza tekstów i obrazów pod kątem każdego z pytań, w celu wyodrębnienia fragmentów tekstów oraz obrazów tematycznie odnoszących się do poszczególnych pytań. Następnie wyodrębnione fragmenty poddawane były interpretacji, polegającej na wskazaniu ich istotnego sensu w kontekście całości tekstu, którego część stanowiły. Rekonstrukcja obrazu młodzieży polegała na połączeniu odpowiedzi na poszczególne pytania w jedną, logicznie powiązaną i sensowną całość. Rekonstrukcję zatrzymano na etapie ujawniania związków istniejących pomiędzy niektórymi z odpowiedzi. Zachowała ona dzięki temu strukturę porównywalną do mozaiki, która łącząc poszczególne elementy, nie eliminuje ich odrębności.

Procedura postępowania badawczego odwołuje się do hermeneutyki i inspirowana jest głównie wskazówkami zawartymi w tekście Bogusława Śliwerskiego na temat rekonstrukcji hermeneutycznej². Podejście badawcze przyjęte przy interpretacji tekstów utworów hip-hopowych i graffiti zainspirowane zostało następującymi тезami autora:

1. Hermeneutyka jako „teoria poznania tekstu” wiąże się z rekonstrukcją treści, która jednak nie stanowi zwykłego ich powtórzenia, ale jest „przeniesieniem tego, co jest do powiedzenia, w perspektywę swego własnego mówienia”. Śliwerski powołał się tu na Hansa-Georga Gadamera³: badacz teorii nie tylko opisuje czy streszcza jej język, ale sam wzbogaca ją o własną podmiotowość. Rozumiejący (tekst) wnosi do tego procesu swoje własne założenia.
2. Studiując daną teorię, jednocześnie ją interpretujemy, bo nie tylko re-produkujemy jej treść (co chciał autor powiedzieć – czego do końca się nie dowiemy), lecz także działamy twórczo, wpisując w interpretację własne założenia. Wynika to z dwóch form „dziejowości”, czyli „bycia w świecie” autora tekstu: wspólnej sytuacji dziejowej społeczeństwa, z którego autor pochodzi, oraz jego osobistej dziejowości, indywidualności, związanej z własnym pochodzeniem i biografią.

2 B. Śliwerski: *Współczesne prądy i kierunki pedagogiczne. Wstęp*. W: *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003, s. 184.

3 Ibidem, s. 187.

3. Rekonstrukcja hermeneutyczna teorii oznacza więc podejmowanie wysiłku rozumienia jej i siebie w tym procesie. Według Józefa Tischnera, w interpretacjach tekstu usprawiedliwione jest wyjście poza intencje autora (poza to, co autor miał na myśli, gdy pisał tekst), ale nie oznacza to ignorowania tych intencji: „Stojący obok, współczesny mu lub późniejszy komentator, może często widzieć i wiedzieć więcej. Sens posiada swoją głębię. Im bardziej poszerza się horyzont spojrzenia, tym głębsze warstwy sensu stają się widoczne. Stąd usprawiedliwienie tego, co na pierwszy rzut oka jest paradoksalne: autor tekstu może wyrażać prawdy, których sam nie był w stanie znać”⁴.
4. Podejście hermeneutyczne umożliwia zerwanie z „intencją autora”, ale nie oznacza to dowolności interpretacyjnej w sytuacji, gdy widoczna jest podstawowa intencja tekstu: „Rzecz w tym, że sam tekst jako taki, często niezależnie od wyraźnych zamiarów autora, rości sobie pretensje do mówienia jakiejś prawdy, chodzi więc o to, by intencję tę właściwie uchwycić, właściwie uchwycić sens, a także rodzaj opowiedanej w nim prawdy”⁵.

Interpretując teksty utworów hip-hopowych i wytwory tej subkultury w postaci graffiti, założono zarówno nieuniknioną możliwość odejścia od „intencji autora”, jak i dążenie do odczytania istotnego sensu tekstu i obrazu w sposób możliwie jak najbardziej do tych intencji zbliżony (unikając dowolności interpretacyjnej). Jako interpretatorka tekstu nie musiałam czuć się zobowiązana do wnikania w psychikę autora; w to, co autor naprawdę „chciał powiedzieć” czy „powinien był powiedzieć”, a jedynie kierowałam się tym, co autor w tekście istotnie „powiedział”, odnosząc to do własnej wiedzy i doświadczenia. Istotne twierdzenia dostępne w bezpośrednio czytelnej, werbalnej warstwie tekstu opierają się bowiem często na poglądach i założeniach nieprzywoływanych literalnie w owej warstwie, wyartykułowanych w innym tekście, uznanych za oczywiste czy zaledwie zasugerowanych.

Prowadzona przeze mnie interpretacja polegała na odczytywaniu każdego fragmentu tekstu i analizowaniu jego treści w kontekście całości. W pracy nad interpretacją tekstów i fotografii graffiti kontekstem odczytywanych fragmentów był ujawniony wcześniej sens całości utworu oraz obrazu, a także wniesiona przez autora w ten proces wiedza na temat hip-hopu, będąca ważnym elementem „przedrozumienia” badanych tekstów.

W celu zweryfikowania wyników uzyskanych w toku rekonstrukcji obrazu młodzieży stworzono studium subkultury hip-hopowej. Zamierzeniem bowiem było przedstawienie wyłonionego w toku przeprowadzonych wcześniej rekonstrukcji wizerunku członka subkultury hip-ho-

4 Ibidem.

5 Ibidem, s. 190–192.

powej i zweryfikowanie tego wizerunku na podstawie tego, co młodzież sama mówi o sobie i swoim życiu, w wytworach subkultury hip-hopowej – tekstach piosenek i graffiti.

Koncepcja badań na każdym ich etapie zakładała przeprowadzenie interpretacji; najpierw interpretacji całości każdego badanego tekstu oraz obrazu graffiti, a następnie interpretacji jego wybranych fragmentów pod kątem pytań badawczych. Interpretacja jest zatem „operacją”, czy raczej procesem o kluczowym znaczeniu dla całości wykonanej pracy.

Badanie tekstu i obrazu polega na próbach uchwycenia sensu całości przez intuicyjny wgląd. Trudność stanowi tu zawieszenie sądów i nieuprzedzone analizowanie sensu tekstu. Przewycięzenie jej wymaga dystansu i autorefleksji. Czytanie tekstu i interpretowanie obrazu jest więc aktem, w którym czytelnik doświadcza w pewien sposób siebie, a następnie – dzięki refleksji – dociera do istoty, czyli sensu danego obiektu, poza naturalnym doświadczeniem czytelnika.

Jedynym „odstępstwem” od klasycznej procedury badań jakościowych było posłużenie się w badaniach wytworów subkultury hip-hopowej uprzednio sformułowanymi pytaniami (opracowanymi na podstawie obszarów uwzględnionych we wskazanym badaniu CBOS). Zabieg ten spowodował, że badane teksty i obrazy „odpowiadały” wprowadzone na postawione im pytania, jednak zawarte w badanych materiałach oryginalne opowieści przesunięte zostały na dalszy plan. Można powiedzieć, że stawiając przygotowane pytania, skupiono się głównie na tych wątkach i fragmentach tekstów, które niosły odpowiedzi na te pytania, traktując całościową wymowę tekstu drugoplanowo i „pomocniczo”. Oczywiście, całościowy sens każdego z tekstów – oryginalna „opowieść” zawarta w każdym z nich – został uprzednio rozpoznany i zrozumiany. Nie został jednak wyeksponowany, a wykorzystany w charakterze kontekstu niezbędnego do prawidłowej interpretacji interesujących mnie fragmentów. Badanie miało więc dwie zasadnicze fazy: pierwszą, w której odczytywany był oryginalny sens (wymowa, „opowieść”) całości tekstu, i drugą, w której brałam pod uwagę jedynie te fragmenty tekstu i te konkretne graffiti, które mogły dostarczyć odpowiedzi na interesujące mnie pytania.

Materiał badawczy

Materiał badawczy stanowiły wybrane według kryterium popularności teksty utworów współczesnego polskiego hip-hopu i „malunki” graffiti sfotografowane na terenie całej Polski. Materiał ten nie daje oczywiście kompletnej wiedzy na temat tej subkultury, w ramach której publikowane są też teksty prasowe (na polskim rynku prasowym ukazuje się kilka tytułów poświęconych wyłącznie tej subkulturze), czy wreszcie teksty

hip-hopowego Internetu (na przykład blogi, których autorami są członkowie tej subkultury). Na potrzeby tego opracowania ograniczono się do tekstów piosenek hip-hopowych i graffiti, gdyż to one w największym stopniu ukazują obraz samego autora – członka badanej subkultury. Język muzyki hip-hop jest żywy, spontaniczny, ponieważ większość tekstów utworów powstaje w wyniku tzw. freestyle'owania (rymowania na żywo), bez uprzedniego przygotowania. Interesujące wydają się również funkcje języka dominujące w tych utworach, bo z nich wyłania się nastawienie emocjonalne do otaczającej rzeczywistości. Czytanie i słuchanie tekstów hip-hopowych uzmysławia zależność używanego języka od kultury i warunków życia (kształtują one język, by mógł on determinować sposób ujmowania świata)⁶.

Graffiti to środek porozumiewania, dialogu między jego autorem a przypadkowym odbiorcą. Napisy te służą przekazywaniu myśli i poglądów. Określane są często jako „uliczna spowiedź”. Stanowią formę uzewnętrznienia określonych emocji, postaw, poglądów różnych kategorii młodzieży. Wyrażają jej problemy i bunt przeciwko stabilizacji i systemowi wartości zastanych. Dla części młodego pokolenia graffiti to jedyna forma wypowiedzi, ponieważ innej młodzież nie potrafi użyć lub nie chce.

Jakkolwiek subkultura hip-hop ma swoje ściśle określone korzenie (czarne slumsy wielkich amerykańskich miast), w Polsce zaś zadomowiła się głównie w blokowiskach takich miast, jak Poznań, Warszawa, Łódź, Szczecin, wybrane teksty przeanalizowano w oderwaniu od ich lokalnych i personalnych uwarunkowań. Nie znaczy to, że podejmowano rekonstrukcję mającą zuniwersalizować obraz młodzieży. U podstaw decyzji o takim sposobie analizy leży raczej przekonanie, że interpretowanie tekstu w ścisłym związku z życiorysem twórców lub tłem kulturowym zaciemnia obraz świata, jaki ów tekst konstruuje.

Ze względu na ogromną liczbę utworów jako kryterium wyboru tekstów zastosowano ich popularność. Wybrano około 60 utworów, z wykorzystaniem swoistej „listy przebojów”, znajdującej się na forach internetowych o tematyce hip-hopowej. Kryterium wyboru graffiti także związane jest z popularnością – korzystano z galerii zdjęć na jednym z najbardziej znanych portali dotyczących polskiej społeczności hip-hopowej.

Prowadzona interpretacja polegała na odczytaniu każdego fragmentu tekstu i przeanalizowaniu treści/obrazu w kontekście całości. Kontekstem odczytywanych fragmentów był nie tylko ujawniony wcześniej sens całości utworu i obrazu, lecz także wniesiona w ten proces wiedza na temat hip-hopu, będąca ważnym elementem „przedrozumienia” analizowanego materiału badawczego.

6 R. Grzegorzczkova: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001.

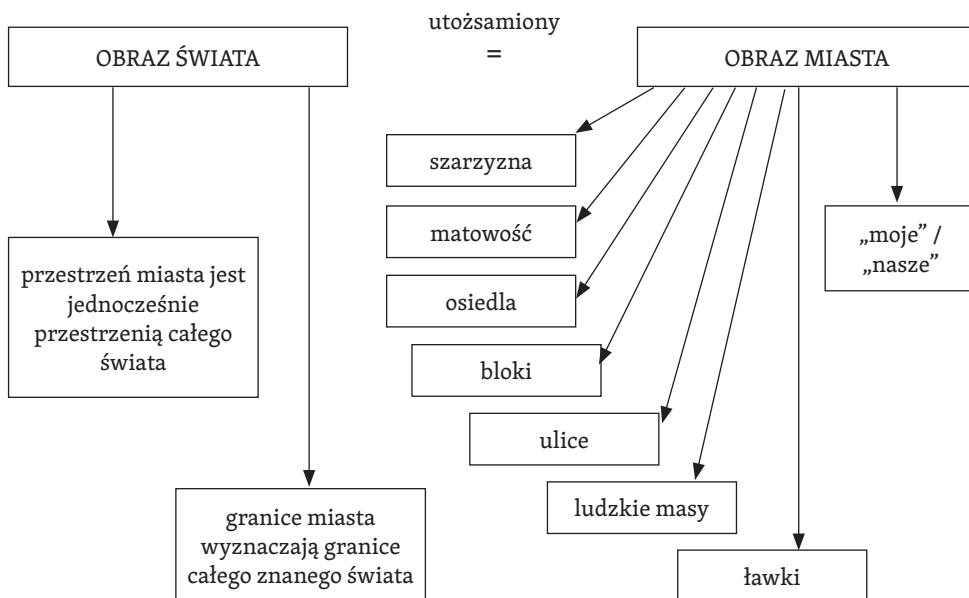
Świat życia i obraz świata młodzieży hip-hopowej – wyniki dokonanych analiz

Jak wspomniałam, analiza materiału badawczego polegała na wyodrębnieniu spośród tekstów piosenek i graffiti elementów charakteryzujących różnorodne kategorie opisu świata, analogiczne do zastosowanych w badaniach przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej.

Z dokonanych analiz i interpretacji tekstów hip-hopowych i graffiti można wyłonić wszystkie wskazane kategorie. Ich przedstawienie w tym miejscu ma charakter jedynie noty teoretycznej, właściwej badaniom jakościowym, która w badaniach ilościowych ma postać wnioskowania. Krótko odniosę się do poszczególnych kategorii, zobrazowanych w postaci pytań badawczych ukierunkowujących analizę i interpretację. Pragnę nadmienić, że kategorie analityczne są tu nieco bardziej rozbudowane w stosunku do postawionych pytań porządkujących proces analizy i interpretacji tekstu.

1. Obraz świata młodzieży zidentyfikowanej z subkulturą hip-hopową

Obraz świata wyłaniający się z tekstów hip-hopowych utożsamiany jest z obrazem miasta – symbolami, które je opisują (rys. 1). Miasto, pomimo swojej szarżyzny i tego, że stanowi źródło wielu ograniczeń, zostało

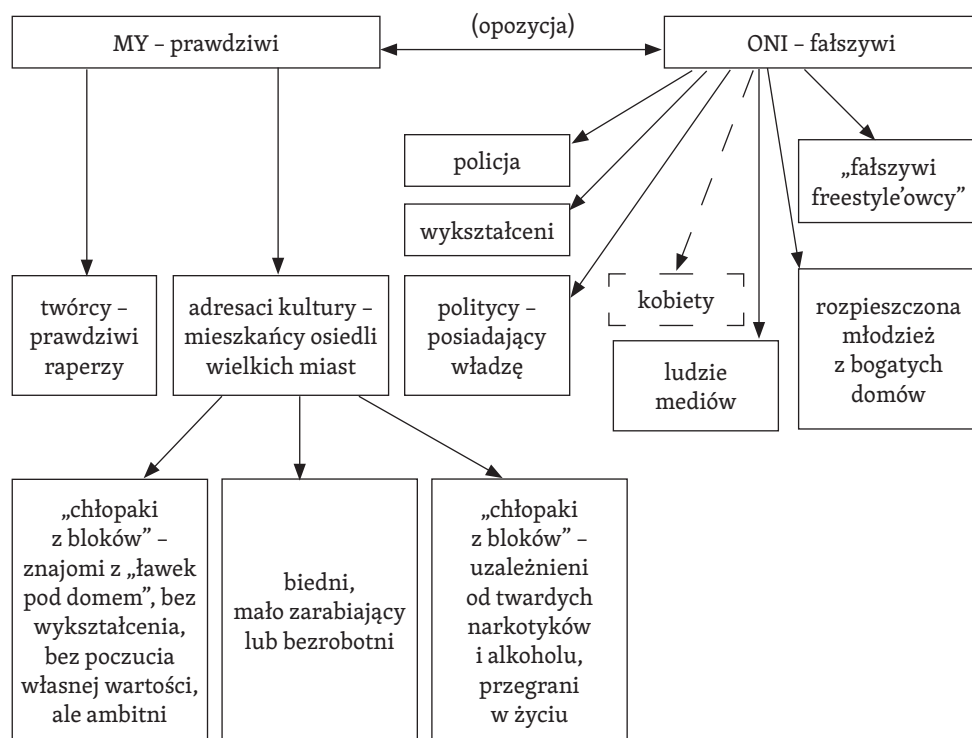

Rys. 1. Obraz świata w percepcji młodzieży z subkultury hip-hopowej

opatrzone zaimkami „moje” i „nasze”, co świadczy o poczuciu przynależności młodych ludzi do wspólnoty bloku czy ulicy.

2. Społeczna mapa świata „młodzieży hip-hopowej”

Wyłoniiony w toku analizy świat w kontekście jego struktury społecznej i jej wyznaczników (rys. 2) cechuje wyraźna polaryzacja wyznaczana opozycją, którą kształtuje relacja człowiek – pieniądz. Społeczeństwo podzielone jest na biednych i bogatych, żądnych pieniędzy i ignorantów materialnych. Problemy społeczne wynikają bądź z nędzy, bądź z otumaniającego bogactwa, a twórcy hip-hopu tworzą muzykę autentyczną, nieprzynoszącą zysków albo komercyjną, dochodową.

Rys. 2. Społeczna mapa świata młodzieży hip-hopowej

W konfrontacji ze światem rzeczywistym owe opozycje wydają się nielogiczne i ukazują rażące niespójności. Deprecjacja pieniądza skutecznie łagodzi frustracje projektowanych odbiorców hip-hopu, jednak kłóci się z podstawowymi zasadami rynku, którego uczestnikami są także raperzy, produkujący i sprzedający swoje płyty. Wynika stąd, że autorzy, tak zaciekle walczący z fałszem i obłudą, negują wartość pieniędzy (hajsu, forsy,

szmalu), które sami zarabiają, wydając własną muzykę. Można postawić tezę, że sami autorzy tekstów hip-hopowych są jednak w pewnym stopniu obłudni i fałszywi. Co ciekawe, nie pojawiają się tu racjonalizacje typu: „jestem taki, jakim świat pozwala mi być” czy „żyjąc w świecie obłudy, fałszu, ewokowanych przez walory materialne (pieniądz), by sobie w nim radzić, trzeba odpowiadać tym samym”.

3. Obraz, pozycja i rola kobiety w świecie subkultury hip-hopowej

W dychotomicznym świecie (bogatych i biednych) ważną, specyficzną, a jednocześnie niejednorodną (w sensie jej waloryzacji) rolę odgrywają kobiety, stanowiące motyw wielu tekstów hip-hopowych i często ukazywane w graffiti jako motyw główny. Kobieta w omawianej subkulturze została opisana na dwa sposoby, które różnią się jej obiektywną waloryzacją. Do pierwszej grupy zaliczyć można opisy traktujące kobietę jako obiekt seksualny i sprowadzające ją do roli przedmiotu służącego do zaspokojenia potrzeb, natomiast w drugiej, opozycyjnej, można wskazać te charakterystyki, które zawierają treści stanowiące dowody miłości i uwielbienia płci żeńskiej, co pozwala postawić tezę o traktowaniu kobiety jako obiektu miłości.

4. Struktura problemów społecznych w percepcji „młodzieży hip-hopowej”

Podobnie jak w kwestii roli kobiet, struktura problemów społecznych także jest dychotomiczna, można bowiem zaobserwować dwie klasy równie ważnych i doskwierających młodemu pokoleniu problemów, które paradoksalnie dotyczą tego samego fenomenu, stanowiącego egzemplifikację jakości obrazu świata społecznego, zdominowanego przez konsumpcjonizm i możliwość aktywnego uczestniczenia w konsumpcji dóbr materialnych dostępnych na rynku. Jedne problemy wynikają z nadmiaru pieniędzy, inne natomiast z ich braku.

Dziś jednym z największych problemów wymienianych przez młodzież jest zdobycie pracy. Frustrację pogłębia przekonanie, że znalezienie pracy w najmniejszym stopniu zależy od kwalifikacji, umiejętności czy wyuczonego zawodu. Młodzi ludzie są przekonani, że o znalezieniu pracy nie decydują kwalifikacje i umiejętności, ale znajomości i układy. Jednym z rozwiązań w tej sytuacji jest według nich wyjazd za granicę.

5. Rola i misja subkultury hip-hopowej w świecie społecznym

Sam autor tekstów hip-hopowych został przedstawiony jako pełniący swoistą misję – ma polaryzować porządek społeczny, czyli oddzielać dobro od zła. Przy czym przypisuje sobie prawo do określania tego, co jest dobre, a co złe, nie uwzględniając czynników, które mogą relatywizować ów porządek społeczny i nie biorąc odpowiedzialności za własne działania w świecie (tabela 1).

Tabela 1

Wizerunek członka subkultury hip-hopowej

Elementy wizerunku	Wizerunek
Misja	polaryzowanie porządku społecznego, oddzielanie dobra od zła i opieranie się pokusom świata
Forma przekazu	zwracanie się do słuchaczy przeważnie w drugiej osobie, posługiwanie się trybem rozkazującym
Przywileje	uprawnienie do kreowania systemu wartości i anty-wartości, grożenie
Oś antagonizmów	zjawisko komercjalizacji muzyki hip-hop

Obraz świata ujawniający się w tekstach hip-hopowych jest bardzo fragmentaryczny, gdyż nie obejmuje wielu zjawisk, które przyczyniają się do powstawania wskazywanych opozycji społecznych (biedni – bogaci, dobro – zło). Na przykład, policja – jako formalna i prawomocna instytucja społeczna powołana do kontrolowania porządku świata, społecznie uprawomocnionego – etykietowana jest najliczniejszymi i najsilniejszymi wulgaryzmami języka hip-hop, ponieważ gnębi biedne, pogrążone w nędzy dzieci bloków. Twórcy hip-hopu nie znajdują jednak źródła czy czynników określających przyczyny owego gnębień. W tekstach hip-hopowych nie opowiada się o przewinieniach młodych awanturników, nie wyjaśnia, dlaczego to właśnie oni są ofiarami policji. Jeżeli już tekst eksplikuje w jakiś sposób ów antagonizm, to winy „ziomów” (członków grupy identyfikacyjnej) są bagatelizowane, a konsekwencje ich działania czy zachowania zupełnie pomijane (np. „parę piwek się wypilo, w nocy do domu wracałem...” – Peja: *Głucha noc*).

6. Jakość świata w percepcji „młodzieży hip-hopowej”

Obraz świata w tekstach hip-hopu jest zwulgaryzowany, co wynika z nagromadzenia konwencjonalnych wulgaryzmów i wyrazów występujących w funkcji wulgaryzmów. Aby zilustrować tę opinię, podam przykład:

w piosence *Materialna dziwka* Pei wulgaryzmy stanowią 4% wszystkich słów, natomiast w *Kakofonii* autorstwa O.S.T.R. – 2,5%. Stopień wulgaryzacji języka okaże się wyższy, jeżeli policzymy liczbę wulgaryzmów przypadających tylko na występujące w piosenkach wyrazy niepuste semantycznie.

7. Wartości, dążenia, aspiracje i cele życiowe „młodzieży hip-hopowej”

Postawy wobec życia są odzwierciedleniem przekonań, wartości i dążeń. Mówiąc o stosunku do życia, musimy zwrócić uwagę, że w wielu tekstach poruszany jest temat życia w Polsce. Odwołują się one do pozostawiającej wiele do życzenia sytuacji w kraju, do niewielkich możliwości oraz bezrobocia. Autorzy oponują przeciwko korupcji i złej polityce rządu, jak również marginalizacji problemów społeczeństwa. Należy jednak zaznaczyć, że w tych przesiąkniętych pesymizmem tekstach, przewidywaniu braku poprawy w polskich realiach czy oczekiwaniu zmian na gorsze obecna jest nadzieja na osobiste powodzenie. W tekstach powtarza się bowiem niezwykle często słowo „wiara”. Wielu z tych młodych ludzi mówi sobie: „jest źle, ale ufam, że dam sobie radę, bo wierzę w siebie”.

Młodzieży najbardziej zależy na udanym życiu rodzinnym, miłości, przyjaźni. Nieco mniejszą wagę autorzy tekstów hip-hopowych przywiązują do spokojnego życia bez kłopotów i konfliktów. Pewnej części młodych ludzi szczególnie zależy także na życiu barwnym, pełnym rozrywek, bogatym pod względem towarzyskim. Sporadycznie możemy odnaleźć w analizowanych tekstach wskazanie na takie cele, jak: możliwość wywierania wpływu na życie społeczne i polityczne kraju oraz podejmowanie ważnych decyzji w sferze gospodarczej.

8. Stosunek do wykształcenia „młodzieży hip-hopowej”

Z całościowej analizy wynika, że wykształcenie czasem świadczy, a czasem nie, o tym, jaki kto jest. Należy się bowiem podziw i szacunek osobom mającym wiedzę, ale wtedy, gdy ta idzie w parze z mądrością życiową i adekwatną do niej wartościową postawą, skromną i nieumniejszającą innych.

Na linii „my versus wykształceni” pojawia się, oprócz zbioru określeń osób wykształconych („wiedzojady”, „studenci”, „magister-blokery”), negatywne postrzeganie kultury studenckiej. U podstaw wrogości wobec wykształcenia leży przekonanie, że instytucje akademickie są źródłem nierówności, wyścigu szczurów, rywalizacji o tytuły i pieniądze. Poza tym

wyższe wykształcenie kojarzone jest z władzą, natomiast władza z polityką i majątkiem. Politycy są zaś kolejną grupą społeczną, którą w języku hip-hopu określa się mianem: „judaszy, frajerów, dyplomowanych osłów, nieodróżnialnych od świń, rakotwórczego środowiska, szczurów, partyjnych ciot, idiotów dopuszczonych do głosu”.

W części tekstów znajdziemy postawę obojętną, w kilku wskazuje się na uczucia zazdrości, ale też podziwu i szacunku. Naturalnie nie wszystkich wykształconych należy szanować. W tekstach główną przyczyną braku szacunku dla osób wykształconych jest to, że bywają one aroganckie i mocno zaznaczają swoją pozycję, poniżając innych.

9. Świat polityki w percepcji „młodzieży hip-hopowej”

Jak każda subkultura, hip-hop ma z natury rzeczy określony stosunek do polityki oraz szerzej – życia społecznego. Tak jak punk rock, kultura hip-hopowa nazywana jest kulturą buntowniczą, jednak nie można tych dwóch kultur zestawiać w jednym szeregu. O ile punk rock z zasady nie uznaje jakiegokolwiek władzy i reguł (albo przynajmniej takie ma fundamenty), o tyle hip-hop od początku był nastawiony na „zmiany”.

W odniesieniu do klasy politycznej w tekstach hip-hopowych pojawia się mniej wulgaryzmów niż w odniesieniu do policji, jednak klasa polityczna stanowi temat sporej ilości piosenek (np. Jeden Osiem L: 51 *Stan*, O.S.T.R.: *Kakofonia*, A.B.C.). Wyraz „polityka” ma wydźwięk pejoratywny, konotuje defraudację, kumoterstwo, krętactwo, schorowaną biurokrację (O.S.T.R.: *Kakofonia*), brak honoru, korupcję, nieszczerłość, handel, manipulację emocjami, sztuczny patos.

10. Rodzina i rówieśnicy w percepcji „młodzieży hip-hopowej”

Z analizy tekstów wynika, że rodzina jest bez wątpienia ważna dla młodych ludzi, a za jej zadanie uważają oni pomoc i zapewnienie bezpieczeństwa w szerokim tego słowa znaczeniu. W tekstach widać też dużą świadomość dysfunkcyjności dzisiejszej rodziny – uzależnienia rodziców, przemoc, bieda i brak zaspokojenia podstawowych potrzeb. Młodzież dostrzega faktycznie istniejące zagrożenia dla rodziny i spadek jej znaczenia, mimo że zajmuje ona naczelne miejsce w hierarchii wartości praktycznie każdego człowieka. Głównymi przyczynami rozpadu rodzin są: sytuacja w państwie, bezrobocie, pogoń za pieniądzem i brak czasu dla rodziny.

Młodzież należąca do podkultury hip-hop prawie każdą wolną chwilę spędza w gronie kolegów. Znajomych ma z reguły wielu, natomiast tych zaufanych przyjaciół kilku i nie poszerza tego grona. To w nim najlepiej

młodzi ludzie się bawią i czują. Bliscy koledzy, „ziomki”, „ziomale” najczęściej wychowują się na tym samym podwórku bądź chodzą do tej samej szkoły. Oprócz wspólnego miejsca edukacji i wspólnych zainteresowań łączy ich coś więcej. Tym najważniejszym ogniwem jest grupa przyjaciół.

11. Sposoby spędzania wolnego czasu preferowane przez „młodzież hip-hopową”

Jako główne formy aktywności człowieka w ciągu całego jego życia należałoby wymienić naukę, pracę i zabawę. Dwie pierwsze w rozkładzie dnia zwykle poprzedzają tę ostatnią, która jest przeważnie sposobem spędzania wolnego czasu. Podczas analizy tekstów utworów hip-hopowych na pierwszy rzut oka widać, gdzie ten czas wolny jest spędzany. Jak się okazuje, główne miejsce spotkań młodzieży to osiedlowa ławka.

Zabawa niesie odprężenie i jest źródłem przyjemności, trudno się wobec tego dziwić, że młody człowiek z ochotą się jej poddaje. Trzeba podkreślić, że zabawa stanowi niezmiernie istotną część codziennego życia. Coraz częściej słyszymy opinie o subkulturze hip-hopowej jako o wspólnocie zabawowej.

Z graffiti możemy „wyczytać” informacje o takich sposobach spędzania wolnego czasu, jak: breakdance, wyczynowa jazda na rowerze oraz malowanie graffiti.

12. Substancje psychoaktywne w doświadczeniu „młodzieży hip-hopowej”

Narkotyki, a jest o nich mowa w części tekstów hip-hopowych, często niosą przekaz obyczajowy mówiący o stylu życia, w którym palenie „skuna” stanowi jego nieodłączny element, wraz z imprezami i wieczornym „włóceniem się po mieście”. Tzw. bramkarze w klubach są oceniani przez tę subkulturę negatywnie, m.in. dlatego, że „pilnują, żeby nie palić trawy” w klubach i dyskotekach. W tekstach hip-hopowych pojawia się również słowo „dealer” na określenie kolegi z klubu, do którego się chodzi, bądź kumpla z osiedla, znanego jeszcze ze szkoły podstawowej. Dealer nie wzbudza negatywnych emocji. Kojarzy się z człowiekiem, od którego można kupić marihuanę, aby urozmaicić sobie nudny wieczór. Kojarzony jest głównie z osobą sprzedającą marihuanę. Dealerzy rozprowadzający tzw. twarde narkotyki oceniani są negatywnie.

Największym powodzeniem cieszą się zatem środki zmieniające świadomość. Myślę, że preferencje te podyktowane są nie właściwościami tych środków, a raczej ich ceną i – jak się powszechnie uważa – mniejszą

szkodliwością. Niepokojące jest, że duża część młodzieży przyznaje się do próbowania wielu niebezpiecznych dla życia narkotyków.

Z tekstów wynika, że młodzi ludzie nie używają groźniejszych narkotyków, palą „tylko” marihuanę i, co ważne, robią to dość często. Jednak wielu twierdzi, że nie słyszeli, żeby ktoś się od niej uzależnił. „Trawka” jest właściwie traktowana jako środek zastępujący papierosa. Mamy więc do czynienia z niezwykle powszechnym wśród hip-hopowców zjawiskiem używania marihuany i niskim poziomem świadomości jej szkodliwego działania na organizm. Raperzy nie kryją swoich preferencji, palą „zioło” i otwarcie o tym mówią.

Z testów piosenek hip-hopowych wynika, że alkohol spożywany jest niezwykle często. Do najbardziej popularnych alkoholi należy piwo, które młodzi ludzie kupują znacznie częściej niż alkohole wysokoprocentowe. Dzieje się tak ze względu na najniższe koszty spożywania tego rodzaju trunku. Należy dodać, że to, jaki alkohol jest spożywany, zależy w dużej mierze od miejsca jego spożycia. Najpopularniejszym miejscem picia okazuje się dom (mieszkanie) i osiedle, a na osiedlu – ławka. Rzadziej odwiedzane, z butelką czy puszką w dłoni, są: las, klub i klatka schodowa.

Świat postrzegany i doświadczany przez młodzież – analiza porównawcza

Analiza wybranego materiału doprowadziła do rekonstrukcji obrazu świata ukazanego w tekstach hip-hopu. Świat ten jest jednak tylko fragmentem ram doświadczenia społecznego obecnego w tej kulturze, przede wszystkim dlatego, że w analizie pominięty został tzw. podziemny nurt hip-hopu. Niemniej jednak zrealizowane badania stanowią podstawę pytania o społeczne przyczyny takiej a nie innej wizji świata w subkulturze hip-hop, którymi jednak zająć się należy już w ramach socjologii.

Po zestawieniu wyników dokonanej analizy tekstów hip-hopowych i graffiti z wynikami badań nad młodzieżą Centrum Badania Opinii Społecznej można wnioskować, iż dają one komplementarny obraz młodzieży tej kultury. W wielu aspektach obrazy z obu badań pokrywają się.

Jeśli chodzi o cele i dążenia życiowe, to wyniki obu badań wskazują, że najważniejsze wartości to miłość, przyjaźń i udane życie rodzinne. W dalszej kolejności jest to bogate życie towarzyskie i sukces zawodowy. Wszystkie wymienione wartości możemy odnaleźć w treści analizowanych obrazów graffiti.

Kolejnym punktem odniesienia jest wykształcenie. Mimo że w wielu tekstach hip-hopowych jest piętnowane, to można znaleźć i takie opinie, które promują wykształcenie i traktują je jako swoistą konieczność, element niezbędny do osiągnięcia sukcesu w dzisiejszym świecie. Wy-

kształcenie stanowi czynnik determinujący przyszły status majątkowy oraz pozycję społeczną. Większa część młodzieży sytuuje swoją przyszłą pozycję na średnim szczeblu hierarchii społecznej. Wśród młodzieży przybywa pesymistów, coraz częściej młodzi ludzie uważają się za stracone pokolenie, co wyraźnie jest też wyeksponowane w tekstach piosenek hip-hopowych.

Coraz rzadziej, jak wynika z obu badań, młodzi ludzie myślą o założeniu rodziny. Decyzję tę odkładają w czasie. Wynika to z faktu, że młodzież coraz bardziej ceni sobie indywidualizm i koncentruje się na sobie (brak dojrzałości egzemplifikowanej przez „poszerzone ja”, obejmujące także – choćby – najbliższy świat społeczny: własną rodzinę, partnera życiowego, dzieci).

Jednym z najważniejszych problemów trapiących młodych ludzi, który możemy zaobserwować zarówno w twórczości hip-hopowej, jak i wypowiedziach młodzieży, a także w badaniach przeprowadzonych przez CBOS, jest bezrobocie. Zwiększyła się gwałtownie liczba młodych osób, które obawiają się, czy znajdą zatrudnienie. Młodzi są przekonani, że o znalezieniu pracy nie decydują kwalifikacje i umiejętności, ale znajomości i układy. Za jedno z wyjść z tej sytuacji uważają wyjazd za granicę.

Przeprowadzone badania dowodzą, że młodzi ludzie odczuwają silny niepokój o swoją przyszłość. Brak poczucia bezpieczeństwa, określonych wzorców moralnych, lęk to także często deklarowana postawa. Te negatywne emocje wywołane są rosnącym bezrobociem, brakiem perspektyw, deprywacją kulturową.

Zaburzone poczucie własnej tożsamości, przyjaźń zastępowana „pustym życiem w grupie”, brak znaczących i konstruktywnych autorytetów bardzo silnie wpływają na poczucie sensu życia młodego człowieka. Problemy te ujawniają się w obu badaniach, stanowiących podstawę dokonywanych porównań.

W tym momencie możemy zadać sobie pytania: Czym dla współczesnej młodzieży jest sens życia? W jakim kierunku idą jej poszukiwania? Czy możliwe jest odnalezienie sensu życia przy zachwianiu poczucia bezpieczeństwa? Wiemy, że są to rozwojowo dla młodego pokolenia pytania podstawowe, gdyż poczucie sensu życia motywuje człowieka do działania, powoduje, że potrafi on realizować swoje cele życiowe, spełniać się pozytywnie w perspektywie całościowej. Poczucie sensu życia pozwala na rozwój własnej osobowości.

Z badań wynika, iż współczesna młodzież utożsamia sens życia z sukcesem życiowym, egzemplifikowanym przez wysoką pozycję materialną. Prowadzą do tego celu: nauka, wykształcenie, zdobycie zawodu i podjęcie ciekawej pracy. Towarzyszy temu i ułatwia ten proces spryt i odpowiednie wykorzystanie sytuacji (manipulacja i makiawelizm). Młody człowiek, który doświadcza braku poczucia bezpieczeństwa, zaczyna

więc dążyć do tego, co materialne, a nie duchowe. Atrybut refleksyjności nad życiem zanika wśród młodzieży, głębokie przyjaźnie zostają zastąpione powierzchownymi relacjami, dominuje zasada wymiany „coś” za „coś” (merkantylizm). Takie zachowania mogą powodować powstanie negatywnych wzorców społecznych, które są racjonalizowane i uprątomocniane.

Współczesne pokolenie, niezależnie od tego, z jaką kulturą – powszechną, dominującą, alternatywną, subkulturową – się identyfikuje, żyje w ciągłym pośpiechu, „w wyścigu po sukces”, co wzmacnia tendencję do „wzajemnej rywalizacji”. Priorytetem staje się „bycie lepszym od innych”, dominacja, chęć posiadania wszystkiego i natychmiast (brak zdolności do odraczania gratyfikacji). Wzbudza to wrogość i napięcia w relacjach interpersonalnych oraz trudności w nawiązywaniu prawdziwych przyjaźni przez młodzież. Konsekwencją tych negatywnych postaw staje się w sposób naturalny doświadczane poczucie osamotnienia i nieufność wobec innych ludzi, a także brak poczucia wsparcia ze strony innych.

W niniejszych rozważaniach istotne jest również wskazanie roli rodziny w kształtowaniu się poczucia sensu życia wśród młodzieży. Badania wykazują, iż rodzina nie zawsze potrafi sprostać nowym wyzwaniom stawianym przez współczesną rzeczywistość. Jest to wynik wielu zmian w funkcjonowaniu rodziny – relacje w strukturze rodzinnej ulegają rozluźnieniu, osłabiają się więzi emocjonalne. Rodzina nie jest już dla współczesnej młodzieży drogowskazem w poszukiwaniu sensu życia ani wystarczającym wsparciem społecznym, emocjonalnym, intelektualnym i informacyjnym.

Kolejny ważny aspekt funkcjonowania młodzieży stanowi czas wolny, który jest istotnym elementem „jakości życia”. Od ilości czasu i sposobów jego wykorzystania zależy nie tylko jakość wykonywanej pracy, lecz także pośrednio pozycja jednostki w społeczeństwie. Młodzież, po zakończeniu obowiązków szkolnych często nudząca się z powodu nadmiaru wolnego czasu, poszukuje rekompensaty uczuciowej dla często niedostatecznie zaspokajającej tę potrzebę rodziny. Człowiek nie żyje i nie funkcjonuje w odosobnieniu. Choć może dokonywać wyboru treści i form zapełniania czasu wolnego, to nie czyni tego w całkowitym oderwaniu od czynników środowiskowych. Na pewno preferowany sposób spędzania wolnego czasu przez młode pokolenie stanowi rezultat identyfikowania się z wzorami spędzania czasu obserwowanymi w bezpośrednim otoczeniu społecznym. Poziom swobody wyboru, poza indywidualnymi cechami jednostki, uwarunkowany jest w znacznym stopniu przez takie czynniki, jak: możliwości finansowe rodziców, miejsce zamieszkania, rodzaj ofert kulturalnych i innych oraz rzeczywista ich dostępność. Właściwa organizacja czasu wolnego sprzyja procesowi wychowania i socjalizacji.

Podsumowanie, wnioski i wskazania do dalszych badań

Uzyskane wyniki badań stanowią podstawę dokonania próby wskazania specyficznych determinant wzrostu motywacji do uczestnictwa w grupach subkulturowych. Oto owe determinanty:

- powszechnie wskazywany konflikt pokoleń, powodujący tendencję do zniesienia podporządkowania młodych ludzi dorosłym, zminimalizowanie ingerencji i kontroli z ich strony (naturalna opozycyjność rozwojowa młodzieży)⁷;
- kryzys systemu wartości oraz rozbieżność pomiędzy normami i wartościami preferowanymi przez społeczeństwo a wartościami faktycznie realizowanymi (postrzegany fałsz i podwójna moralność świata społecznego);
- traktowanie młodych ludzi marginalnie, a wręcz bagatelizowanie ich problemów (młodzież jako grupa zmarginalizowana ekonomicznie i społecznie, choć gloryfikowana kulturowo);
- wydarzenia na arenie gospodarczej – głównie bezrobocie, stagnacja, brak życiowych perspektyw młodego pokolenia, szans na znalezienie pracy (problemy na rynku pracy opóźniające możliwość osiągnięcia statusu pełnej dorosłości, co znajduje odzwierciedlenie w wykreowaniu się nowej kategorii społecznej – wschodzącej dorosłości czy tożsamości prolongowanej)⁸;
- spadek samooceny i samoakceptacji wśród bezrobotnej młodzieży, wynikający z prób osiągnięcia sukcesu na rynku pracy⁹;
- świadomość nierówności życiowych szans, spowodowanych zróżnicowanym pochodzeniem lub sytuacją materialną;
- moda na odmiennność, chęć odnalezienia własnego miejsca w świecie, podkreślenie własnej wartości i znaczenia.

Niniejszy artykuł stanowi próbę charakterystyki pokolenia współczesnej młodzieży. Moim celem było ukazanie wiodących fenomenów określających specyfikę rozwojową i społeczną młodego pokolenia, które w różny sposób próbuje pokonać kryzys tożsamości (np. identyfikacja przez silne włączenia¹⁰ w grupy subkulturowe). Celem poznawczym badań było ukazanie poglądów, systemu wartości, planów i dążeń młodego pokolenia na podstawie tekstów piosenek hip-hopowych oraz porówna-

7 A. Oleszkowicz: *Bunt młodzieńczy: uwarunkowania, formy, skutki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2006.

8 J.J. Arnett: *Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties*. „American Psychologist” 2000, no. 55; E.H. Erikson: *Tożsamość a cykl życia*. Przeł. M. Żywicki. Poznań: Zysk i S-ka, 2004.

9 A. Bańka: *Psychologiczne doradztwo karier*. Warszawa-Poznań: Print-B, 2007.

10 E.H. Erikson: *Tożsamość a cykl życia...*

nie otrzymanych wyników z wcześniejszymi badaniami przeprowadzonymi przez CBOS.

Przedstawione badania potwierdzają wyniki uzyskane przez Joannę Rychłą i opublikowane w pozycji *Ucieczka, bunt, twórczość. Subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*. Przedmiotem badań w wymienionej pracy były najistotniejsze elementy świata subkultury hip-hopowej. Badania przeprowadzono na 10 celowo wybranych osobach, reprezentujących charakteryzowaną wspólnotę. Na podstawie wywiadu etnograficznego, uzupełnionego obserwacją uczestniczącą i analizą wytworów kultury, zrekonstruowano strukturę kultury hip-hopowej. W wyniku badań doprowadzono do wykrycia i obalenia powszechnie funkcjonujących stereotypów¹¹.

Poznanie współczesnego pokolenia młodych ludzi ma istotne znaczenie dla pedagoga z wielu powodów. Jeden z nich stanowi fakt, że pokolenie to jest zupełnie inne od pokolenia swoich rodziców; chcąc pomóc młodym ludziom w pełnym rozwoju, pedagog musi dokonać dogłębnej diagnozy ich właściwości i doświadczanych problemów. Drugim powodem jest fakt, że każdy pedagog, bez względu na miejsce pracy, może spotkać na swojej drodze młodzież należącą do subkultury hip-hopowej i nie powinien, a wręcz nie może oceniać jej według zastanych stereotypów, ale powinien próbować zrozumieć znaczenie rozwojowe i czynniki determinujące wybory autokreacyjne dokonywane przez tę grupę młodych ludzi. Wiedza na ten temat jest niezbędna każdemu nauczycielowi i dorosłemu wychowawcy.

Młodzież jest grupą, która bardziej niż inne grupy rozwojowe i społeczne potrzebuje wsparcia ze strony dorosłych; wynika to ze specyfiki kryzysu rozwojowego właściwego młodzieży – kształtowania swojej tożsamości. Młodzi ludzie muszą wiedzieć, gdzie czyha na nich niebezpieczeństwo, oraz być przekonani, że w swoich poczynaniach mogą liczyć na pomoc pedagoga – przyjaciela. Ale aby to było możliwe, pedagog musi dobrze poznać zwyczaje panujące w każdej subkulturze, jedną z nich jest właśnie coraz bardziej popularny hip-hop. Innymi słowy, to zadaniem pedagoga lub innego dorosłego wychowawcy jest rozumiejące wejście w świat doświadczany przez młodzież i zrozumienie problemów, które musi ona rozwiązać – po to, by służyć młodzieży wsparciem, którego deficyt coraz częściej jest wskazywany na przykład przez psychologów pozytywnych¹².

11 J. Rychła: *Ucieczka. Bunt. Twórczość. Subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2005.

12 M.E.P. Seligman: *Psychologia pozytywna*. W: *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*. Red. J. Czapiński. Przeł. J. Radzicki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2004.

Badania, które przeprowadziłam, dowodzą, że młodzież jest specyficzną grupą społeczną, kierującą się własnymi priorytetami. Pedagog powinien mieć motywację i kompetencje pozwalające na poznanie tej grupy społecznej, bez kierowania się stereotypami i postawami uprzedzeniowymi. Sama edukacja z zakresu wiedzy na ten temat nie wystarczy, trzeba również wykazać się tolerancją wobec przedstawicieli danej subkultury, która stanowi styl życia młodych ludzi i wyznacza ich życiowe cele, przynajmniej na tym etapie rozwoju.

Bibliografia

- Ablewicz K.: *Heremeneutyczno-fenomenologiczna perspektywa badań w pedagogice*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1994.
- Arnett J.J.: *Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties*. „American Psychologist” 2000, no. 55.
- Bańka A.: *Psychologiczne doradztwo karier*. Warszawa-Poznań: Print-B, 2007.
- Erikson E.H.: *Tożsamość a cykl życia*. Przeł. M. Żywicki. Poznań: Zysk i S-ka, 2004.
- Grzegorzczukowa R.: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2001.
- Młodzież 2008*. Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej, 2009.
- Oleszkowicz A.: *Bunt młodzieńczy: uwarunkowania, formy, skutki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, 2006.
- Rychła J.: *Ucieczka. Bunt. Twórczość. Subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2005.
- Seligman M.E.P.: *Psychologia pozytywna*. W: *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*. Red. J. Czapieński. Przeł. J. Radzicki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 2004.
- Śliwerski B.: *Współczesne prądy i kierunki pedagogiczne. Wstęp*. W: *Pedagogika. Podręcznik akademicki*. Red. Z. Kwiecieński, B. Śliwerski. T.1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.

Agata Junger

**Picture of the world and their own lives of the younger generation –
the representatives of the hip-hop subculture
and the unorganized youth subcultures
Comparative analysis**

Summary: The article is describing a comparative study carried out on representative sub-culture of hip-hop and the unorganized youth subcultures. Concept studies based on image reconstruction twice today's youth, the first – according to research conducted by the Public Opinion Research Centre and published under the title *Youth 2008* and the other – on the basis of texts and songs hip hop graffiti. This paper presents the test characteristics of today's youth generation. The aim of this study was to present ideas, morals, plans and aspirations of the younger generation on the basis of hip hop lyrics and a comparison of the results of research conducted by CBOS.

Key words: young people, subculture, adolescence

Agata Junger

**Das Bild von der Welt und vom eigenen Leben der jungen Generation
– Vertreter der Hip-Hop-Subkultur
und der keiner Subkultur gehörenden Jugendlichen
Vergleichsanalyse**

Zusammenfassung: Der Artikel präsentiert vergleichende Forschungen über junge Vertreter der Hip-Hop-Subkultur und über die keiner Subkultur angehörenden Jugendlichen. Der Kern der Forschungen lag darin, das Bild der heutigen Jugend einerseits nach den von Centrum Badania Opinii Społecznej (dt.: Zentrum für Meinungsforschung) durchgeführten und unter dem Titel *Jugend 2008* veröffentlichten Forschungen, und andererseits anhand der Analyse von Hip-Hop-Texten und Graffiti zu rekonstruieren. Die beiden Bilder wurden dann miteinander verglichen.

In ihrem Artikel bemühte sich die Verfasserin, die Generation der heutigen Jugend zu charakterisieren. Sie bezweckte, die Ansichten, das Wertesystem, die Pläne und die Bestrebungen der jungen Menschen zu schildern.

Schlüsselwörter: Jugend, Subkultur, Pubertät